מי מספר את הסיפור? מספר בגוף ראשון ומספר "יודע כל"

כיתה ה' | שיעור 4 מתוך 7 | רצף: קוראים סיפור לעומק: דמות, נקודת תצפית ולשון ציורית · ספרות · 45 דקות

⬅ לפני

בשיעור הקודם אפיינו את שירה על פי מעשיה, דבריה ומחשבותיה, ושמנו לב שאת המחשבות של שירה אנחנו מכירים היטב – ואת המחשבות של סבא לא.

אחרי ➡

בשיעור הבא נבחן את הלשון הציורית שבה שירה, המספרת, מתארת את מה שהיא רואה ומרגישה, ונשאל מה כל ביטוי מוסיף למשמעות הסיפור.

🎯 מטרה

התלמידים יבחינו בין מספר בגוף ראשון למספר "יודע כל" ויסבירו מה הקורא יודע ומה נסתר ממנו בגלל נקודת התצפית של הסיפור.

1. התלמידים יזהו את נקודת התצפית בארבעה קטעים קצרים על פי סימנים לשוניים (כינויי גוף, גישה למחשבות של כמה דמויות), לפחות 3 מתוך 4 נכון.
2. התלמידים ימיינו מידע מן הסיפור לשתי קבוצות – "יודעים" ו"נסתר מאיתנו" – ויסבירו שהסיבה היא שהמספרת היא שירה.
3. התלמידים יכתבו מחדש משפט מן הסיפור בקול של מספר "יודע כל" ויוסיפו לו מחשבה של סבא.

מיומנות: זיהוי נקודת התצפית והבנת השפעתה על מה שהקורא יודע · **כלי:** טבלה דו־טורית: מה אנחנו יודעים / מה נסתר מאיתנו · **פרקטיקה:** הוראה מפורשת בעזרת השוואת שתי גרסאות של אותו קטע, עבודה בזוגות

📌 עיגון

"זיהוי נקודת התצפית שממנה הסיפור מסופר – הבחנה בין מספר בגוף ראשון למספר "הכל יודע""

תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית (יסודי), פרק ד': הישגים נדרשים · הישג נדרש 6: קריאה של יצירות ספרות מתקופות שונות ומסוגות שונות; התייחסות פרשנית להיבטיהן הרגשיים, הערכיים, האסתטיים והחברתיים-תרבותיים · ציון דרך עד סוף כיתה ו'

🧺 חומרים

- הסיפור "החדר שלי"
- שקף או כרזה ובה קטע ההגעה של סבא בשתי גרסאות: המקורית, וגרסה שכתבה המורה במספר "יודע כל"
- כרטיסי קטעים קצרים לזוגות
- דף העבודה

🔤 מושגים

מספר · נקודת תצפית · גוף ראשון · גוף שלישי · מספר "יודע כל" (בתוכנית: "הכל יודע")

⏱️ מהלך השיעור

פתיחה **6 דק'**	שליפה: "בשיעור הקודם כתבנו בטבלה את המחשבות של שירה. איך ידענו מה היא חושבת?" ומיד אחר כך: "ומה סבא הרגיש כששירה אמרה 'בחדר שלי יש מקום רק לספרים'? איפה זה כתוב?" המורה נותנת לשאלה להישאר פתוחה ומציגה את המטרה: "היום נברר מי מספר לנו את הסיפור, ולמה זה קובע מה אנחנו יודעים – ומה לא." **תשובות צפויות:** "היא אומרת 'הצטערתי', 'הבנתי' – היא מספרת לנו"; "על סבא זה לא כתוב, רק שהוא לא אמר דבר"; "אנחנו רק מנחשים מזה שהוא מחה את העיניים".
הדגמה – אני **8 דק'**	המורה קוראת פסקה מן הסיפור ומקיפה על השקף את סימני הגוף הראשון (אמרתי, הסתכלתי, הצטערתי, שלי). אחר כך היא מציגה גרסה שכתבה בעצמה לאותו רגע: "שירה הסתכלה על הקרטון בכעס. היא לא ידעה שבתוכו מונח ייחור מן הגרניום של רחל. סבא יוסף הרגיש צביטה בלב, אבל חייך, כדי שנכדתו לא תראה כמה הוא עייף." היא משווה בין הגרסאות בחשיבה בקול ורושמת על הלוח שני מושגים: מספר בגוף ראשון – דמות בסיפור, יודעת רק את מה שהיא רואה, שומעת וחושבת; מספר "יודע כל" – מחוץ לסיפור, בגוף שלישי, יודע את המחשבות של כל הדמויות ואפילו מה שהן לא יודעות. היא מציינת שבתוכנית הלימודים הוא נקרא "הכל יודע". *"בגרסה השנייה המספר אומר "שירה" ו"היא" – זה גוף שלישי. ותראו מה הוא יודע: מה יש בקרטון, אף ששירה לא יודעת, וגם מה סבא מרגיש בלב. מספר כזה רואה את כולם מבפנים ומבחוץ – לכן קוראים לו "יודע כל". בסיפור שלנו המספרת היא שירה עצמה, והיא לא יכולה להיכנס ללב של סבא; היא יכולה רק לראות שהוא מוחה את העיניים."* **תשובות צפויות:** תלמידים מצביעים על המילים "היא", "שירה", "סבא יוסף הרגיש" בגרסה השנייה, ועל "אמרתי", "הסתכלתי" במקורית. "בגרסה שלך אנחנו יודעים מה סבא מרגיש, ובסיפור לא".
תרגול משותף – אנחנו **9 דק'**	המורה משרטטת טבלה דו־טורית: "מה אנחנו יודעים" | "מה נסתר מאיתנו". הכיתה ממלאת אותה יחד מתוך הסיפור, ועל כל פריט המורה שואלת: "למה אנחנו יודעים את זה? למה זה נסתר?" לבסוף היא שואלת שאלת פרשנות: "למה, לדעתכם, הכותבת בחרה ששירה תספר את הסיפור, ולא מספר 'יודע כל'?" **תשובות צפויות:** יודעים: "ששירה הצטערה", "שלא נרדמה", "שהבינה פתאום שסבא איבד בית". נסתר: "מה סבא הרגיש כששירה אמרה שאין מקום", "מה אמא חשבה כשליטפה את שירה", "מה איתי חשב כששירה קראה לו בוגד". פרשנות: "ככה אנחנו מגלים את הסוד של סבא יחד עם שירה, וזה מרגש"; "אנחנו מרגישים כמו שירה – בהתחלה גם אנחנו לא מבינים את סבא".

תרגול מודרך – אתם בזוגות **9 דק'**	כל זוג (בני הזוג הקבועים) מקבל ארבעה כרטיסי קטעים קצרים שכתבה המורה. לכל קטע הזוג מסמן את הסימן הלשוני (כינוי גוף, מחשבות של כמה דמויות) וכותב: גוף ראשון או "יודע כל". אחר כך כל זוג כותב מחדש משפט אחד מן הסיפור – "סבא לא אמר דבר" – בקול של מספר "יודע כל", ומוסיף לו מחשבה של סבא. המורה אוספת שלוש גרסאות ומקריאה אותן. **תשובות צפויות:** "'דני צחק בקול, אבל בלבו פחד. גם המורה חשבה שהוא מסתיר משהו' – יודע כל, כי יודעים מה שני אנשים חושבים". גרסאות: "סבא יוסף לא אמר דבר. הוא חשב על החדר הגדול שהשאיר מאחוריו, וידע שלשירה קשה". טעות צפויה: קטע בגוף שלישי שבו יודעים רק מה דמות אחת עושה מסווג אוטומטית כ"יודע כל". המורה: "האם המספר נכנס למחשבות? של כמה דמויות?"
עבודה עצמית – דף העבודה **8 דק'**	התלמידים עובדים על משימות 1–4; מי שמסיים ממשיך למשימה 5 (⭐⭐⭐). המורה עובדת עם קבוצה קטנה על משימה 1: קוראת איתם כל קטע ושואלת "מי אומר 'אני' כאן?"
סיכום ובדיקת הבנה **5 דק'**	המורה שואלת: "אם הסיפור היה מסופר על ידי מספר 'יודע כל', מה היינו מפסידים, ומה היינו מרוויחים?" שניים–שלושה תלמידים עונים. אחר כך כרטיס יציאה. **תשובות צפויות:** "היינו יודעים מההתחלה שסבא עצוב, ולא היה רגע של גילוי"; "היינו מבינים את סבא יותר, אבל פחות מרגישים מה עובר על שירה".

🤲 תמיכה

- כרטיס סימנים: מילים של גוף ראשון (אני, שלי, הלכתי, הרגשתי) ומילים של גוף שלישי (הוא, היא, שירה, הלך, הרגישה).
- בטבלת "יודעים / נסתר" ניתנים שני פריטים מלאים כדוגמה.

🚀 אתגר

- לכתוב את פסקת הלילה הראשון ("באותו לילה שכבתי ערה...") בקול של מספר "יודע כל" שנכנס גם למחשבות של איתי.
- להסביר: האם יש בסיפור רגע שבו הקורא מבין משהו שהמספרת עוד לא מבינה? הביאו ראיה.

✅ כרטיס יציאה והערכה

כרטיס יציאה: מי מספר את הסיפור "החדר שלי"? כתבו דבר אחד שאיננו יודעים בגלל זה. — **הצלחה:** המספרת היא שירה, בגוף ראשון; דבר שנסתר מאיתנו – מחשבות או רגשות של דמות אחרת (סבא, אמא, איתי) שאינם נאמרים בגלוי.

מה בודקים: נבדקים כרטיס היציאה ומשימות 1, 2 ו־4: זיהוי נקודת התצפית על פי סימנים לשוניים, ההבנה שהמספרת בגוף ראשון מוגבלת למה שהיא עצמה יודעת, והיכולת לכתוב משפט בקול של מספר "יודע כל" עם מחשבה של דמות אחרת.

מי מספר לנו את הסיפור?

כיתה ה' · שיעור 4 ברצף · דף עבודה לתלמיד

שם: ..... תאריך: .....

שלום! לכל סיפור יש מספר. היום תגלו מי מספר את "החדר שלי", ולמה בגלל זה אנחנו יודעים דברים מסוימים – ודברים אחרים נסתרים מאיתנו.

דוגמה: "שכבתי ערה במיטה הצרה" – המספרת היא שירה, בגוף ראשון: "שכבתי", כלומר אני.

1 הקיפו מי מספר את הקטע.

1. הנחתי את התיק על המיטה, והרגשתי שאני עומדת לבכות. [מספר בגוף ראשון] [מספר "יודע כל"]
2. דני צחק בקול, אבל בלבו פחד. גם המורה, שעמדה בפתח, חשבה שהוא מסתיר משהו. [מספר בגוף ראשון] [מספר "יודע כל"]
3. כשראיתי את הכלב רץ אליי, קפאתי במקום. [מספר בגוף ראשון] [מספר "יודע כל"]
4. איש לא ידע שבכיס של נועה מסתתר מכתב, ונועה עצמה כבר שכחה ממנו. [מספר בגוף ראשון] [מספר "יודע כל"]

2 מיינו: מה אנחנו יודעים מן הסיפור, ומה נסתר מאיתנו?

- ששירה הצטערה על דבריה
- מה סבא הרגיש כששירה אמרה "רק לספרים"
- ששירה לא נרדמה בלילה הראשון
- מה אמא חשבה כשליטפה את שירה
- ששירה הבינה שסבא מתגעגע
- מה איתי חשב כששירה קראה לו בוגד

יודעים	נסתר מאיתנו

3 השלימו.

1. בסיפור "החדר שלי" המספרת היא _____, והיא מספרת בגוף _____.
2. לכן אנחנו יודעים מה _____ חושבת, אבל לא יודעים מה _____ חושב.

משפט מן הסיפור

סבא לא אמר דבר. הוא הניח את העציצים על אדן החלון.

4 כתבו את המשפט מחדש כמספר "יודע כל", והוסיפו מה סבא חשב. ★★

5 הסבירו: למה, לדעתכם, הכותבת בחרה ששירה תספר את הסיפור? ★★★

בדיקה עצמית

☐ אני יכול/ה לצהות מספר בגוף ראשון ומספר "יודע כל" לפי סימנים בטקסט.

☐ אני יכול/ה להסביר מה אנחנו יודעים ומה נסתר מאיתנו בגלל המספר.

☐ אני יכול/ה לכתוב משפט בקול של מספר "יודע כל".